

Martynenko V. V., Ph.D. in History, Assistant Professor of World History Nishyn State University of Mykola Gogol (Ukraine, Nizhin), martynenko1974@mail.ru

Ключові слова: вища освіта, реформування, академічні наради, академічні з'їзди, професорсько-викладацька спільнота.

The establishing of economic cooperation between Ukraine and Byelorussia in 1918

The article is dedicated to the establishment of the Ukrainian–Byelorussian relations in 1918. The aim is to identify the key aspects of the Ukrainian–Byelorussian partnership, in particular profound trade cooperation.

While writing this article the author acted in accordance with the principles of historicism, system, objectivity, comprehensiveness, succession. On the basis of scientifically critical analysis of various sources and literature it was possible to reconstruct with proper completeness the components of intergovernmental cooperation in the economic sphere. Trying to clear up the essence, the content and the specificity of these processes the following methods were used – comparative–historical, problem–chronological and retrospective, that allowed to reveal the scientific problem. The investigation that was made according to the certain tasks allowed to come to the following conclusions: economic relations including trading ones of Ukraine and Byelorussia, were the most intensively developed in the time of hetman Pavlo Skoropadskij's government. It should be taken into consideration that they took place during the political instability in Ukraine and Byelorussia, unfavorable external factors when the resolution of complex international problems was put on the first place to the detriment of the economic issues.

Keywords: *Byelorussian People's Republic, Ukrainian People's Republic, the Hetmanate Skoropadskij, economy, trade.*

Мартыненко В. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории, Нежинский государственный университет им. Николая Гоголя (Украина, Нежин), martynenko1974@mail.ru

Становление экономического сотрудничества между Украиной и Белоруссией в 1918 году

Рассмотрено становление экономических белорусско–украинских отношений в 1918 году. Целью является выявление ключевых аспектов украинско–белорусского сотрудничества, в частности углубление торговой составляющей. В ходе написания статьи автор руководствовался принципами историзма, системности, объективности, всесторонности, преемственности. На основе научно–критического анализа различных источников и литературы удалось с должной полнотой реконструировать составляющие межгосударственного сотрудничества в экономической плоскости. Пытаясь выявить сущность, содержание и специфику этих процессов были применены следующие методы – сравнительно–исторический, проблемно–хронологический и ретроспективный, позволившие раскрыть научную проблему. Осуществленная в соответствии с определенными задачами разведка позволила прийти к следующим выводам: экономические, в частности, торговые украинско–белорусские отношения наиболее интенсивно развивались во времена гетманского правительства Павла Скоропадского. Учтем, что происходили они в условиях политической нестабильности в Украине и Беларуси, неблагоприятных внешних факторов, когда на первое место ставился вопрос решения сложных межгосударственных проблем в ущерб экономическим.

Ключевые слова: *Белорусская Народная Республика, Украинская Народная Республика, Гетманат Скоропадского, экономика, торговля.*

* * *

УДК 378:930(477)“1917/1921”

Підлісний Д. В.

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних дисциплін, Харківський гуманітарний університет “Народна українська академія” (Україна, Харків), kim_khar@mail.ru

РОЛЬ АКАДЕМІЧНИХ НАРАД У РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ДОБИ (1917–1921 РР.)

Метою статті є аналіз ролі академічних нарад та з'їздів у розробці базових принципів реформування вищої освіти України в період Революції та Громадянської війни. Задля досягнення поставленої мети використовується низка науково–дослідних методів, провідне місце серед яких посідають конкретно–історичний, історико–генетичний та компаративістський. Дослідивши широке коло джерел, автор доходить висновку, що в період 1917–1921 рр. академічні наради та з'їзди виконували цілу низку важливих функцій, серед яких визначення провідних напрямів реформування освіти та легітимізація відповідних рішень уряду. Втім, на різних етапах Революції й Громадянської війни роль науково–педагогічної громадськості в розробці освітніх реформ була неоднаковою. При цьому провідним фактором, який обумовлював можливість конструктивного діалогу між владою й академічною спільнотою, був політико–ідеологічний. Найпродуктивніше співробітництво урядових структур із професорсько–викладацьким корпусом спостерігалось за часів Тимчасового уряду та Гетьманату П. Скоропадського, котрі були ідеологічно близькі ліберально налаштованій більшості професури.

В ухваленій 23 червня 2013 р. Національній стратегії розвитку освіти в Україні було підтверджено принцип демократизації управління освітою. Зокрема, цей документ підкреслює необхідність розвитку моделі державно–громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами [1]. За таких умов виникає об'єктивна потреба розширення співпраці органів управління освітою із науково–педагогічною громадськістю, тим більше, що вітчизняна історія знає приклади активної участі останньої в підготовці й реалізації освітніх реформ. У цьому контексті вирізняється досвід періоду Революції й Громадянської війни, протягом якого було апробовано найрізноманітніші форми співробітництва управлінських структур із професорсько–викладацьким складом. Однією з таких форм стало проведення академічних нарад та з'їздів, котрі відігравали відчутну роль у реформуванні системи вищої освіти під час правління як загальноросійських, так і національних урядів. При цьому проблема участі академічної громадськості в реформуванні вищої школи в період 1917–1921 рр. не була предметом спеціального розгляду. Лише окремі її аспекти висвітлюються в роботах радянських авторів і сучасних науковців України та Росії, зокрема О.М. Завальнюка [2], С.В. Майбороди [3] та А.Я. Сизової [4].

Мета даної статті полягає у тому, щоб комплексно проаналізувати роль академічних з'їздів та нарад у підготовці освітніх реформ періоду Революції та Громадянської війни.

Революційні події кінця лютого 1917 р., головним підсумком яких стала ліквідація монархічної форми правління, утворили сприятливі умови для діалогу між владою та суспільством. Вже на початку березня 1917 р. Тимчасовим урядом, котрий отримав статус вищого органу влади на терені колишньої Російській імперії, було проголошено курс на демократизацію усіх сфер суспільного життя. Цей курс було позитивно сприйнято академічною громадськістю, в середовищі якої панували переважно ліберальні настрої. Так, навесні 1917 р. резолюції про підтримку Тимчасового уряду й готовність до співробітництва з ним було ухвалено загальними зборами викладачів більшості вищих шкіл Києва, радою Харківського університету, Харківським союзом викладачів ВНЗ та іншими академічними організаціями [5; 6, с. 277; 7]. Варто відзначити, що ініційована Тимчасовим урядом реформа вищої школи, в основу якої була покладена ліберальна доктрина, ускладнювалась необхідністю вирішення цілої низки дискусійних питань, котрі постали ще за дореволюційного часу. Найгострішими з них були проблеми загальної спрямованості роботи ВНЗ (загально–теоретична або вузькопрофільна підготовка) та надання права участі в університетському самоврядуванні молодшим викладачам і студентам. Для вишів, розташованих на території сучасної України, була актуальною ще одна проблема – питання українізації навчального процесу.

За таких умов важливу роль у процесі підготовки освітньої реформи відігравали резолюції різних

академічних зборів і з'їздів, на яких вироблялася загальна позиція професорсько–викладацької громадськості відносно дискусійних питань функціонування вищої школи. Наймасштабнішим заходом подібного роду став Всеросійський академічний з'їзд, який відбувався 7–10 червня 1917 р. та зібрав більше 60–ти делегатів від провідних освітніх центрів колишньої Російської імперії, у тому числі, Харкова, Києва та Одеси. З'їзд було присвячено, насамперед, обговоренню загальних принципів функціонування вищої школи. За його підсумками було ухвалено резолюцію про пріоритетність наукової роботи перед іншими напрямками діяльності ВНЗ. Зокрема, у цьому документі підкреслювалось, що вища школа повинна мати “чисто науковий характер”, причому “наукове завдання не має приноситься в жертву практичним завданням”. Також з'їздом було прийнято рішення щодо доцільності надання права участі в університетському самоврядуванні молодшим викладачам – асистентам та доцентам (із відповідною рекомендацією з'їзд звернувся до Міністерства народної освіти) [8].

З метою узгодження урядової позиції з думкою професорсько–викладацького корпусу Міністерством народної освіти було вирішено ініціювати скликання робочої наради діячів вищої школи. У цій нараді, яка відбулася в середині червня 1917 р., взяло участь більше 100 делегатів від усіх університетів і низки інших ВНЗ колишньої Російської імперії (при цьому, крім ректорів і членів професорських рад до участі в нараді було запрошено й представників молодших викладачів) [9]. На нараді було затверджено ключові положення реформи вищої школи – рішення щодо розширення університетської автономії й надання молодшим викладачам права на участь у самоврядуванні ВНЗ. Також нарадою було вироблено план залучення до участі в академічному самоврядуванні студентів [10]. Таким чином, червнева нарада діячів вищої школи фактично взяла на себе законотворчі функції й стала прикладом особистої участі академічної громадськості не лише в розробці, але й в затвердженні провідних положень освітніх реформ.

Революційні події 1917 р. обумовили підйом українського національного руху, який призвів до створення Центральної Ради й наступного проголошення автономії, а згодом і незалежності України. Консолідація національної інтелігенції знайшла прояв у проведенні Першого всеукраїнського учительського з'їзду, який на початку квітня 1917 р. відбувся у Києві. На цьому з'їзді працювала й секція вищої школи, основу якої склали співчуваючі національному руху представники професорсько–викладацького корпусу. В ухваленій з'їздом резолюції про вищу школу було намічено шляхи українізації ВНЗ, які полягали у впровадженні паралельних курсів з українською мовою викладання й створенні кафедр українознавства в класичних університетах. [11]. У серпні вищезазначені рекомендації були підтверджені Другим всеукраїнським учительським з'їздом, який додав до них рішення про створення Київського народного університету – громадського вишу з національно орієнтованим навчальним процесом [3].

У той же час, заклики до українізації вищої школи було підтримано лише невеликою частиною вітчизняної

професури, насамперед, членами Українського наукового товариства (УНТ), найвідомішими представниками якого були професори Д.І. Багалея, Н.М. Сумцов, М.П. Василенко, Г.Павлуцкий. У свою чергу, більшість професорсько–викладацького корпусу ставилась до української національної ідеї досить стримано. Резолюції з українського питання, схвалені радами Київського й Харківського університетів та Київського політехнічного інституту, свідчать про те, що російськомовна більшість професури, визнаючи право українського народу на власну мову та культуру, виступала категорично проти тотальної українізації навчального процесу [6, с. 280–281; 12, с. 73; 13].

Однак після жовтневих подій у Петрограді та проголошення УНР академічна спільнота була змушена співпрацювати з урядом Центральної Ради, одним з пріоритетних напрямів діяльності якого була українізація всіх сфер суспільного життя. У такій ситуації виникла об'єктивна потреба у виробленні загальної позиції професорсько–викладацького корпусу України з найгостріших питань функціонування вищої школи і, насамперед, з проблеми українізації навчального процесу. Із цією метою 14 квітня 1918 р. за ініціативою Ради Київського університету було скликано Перший з'їзд вищих навчальних закладів України. Однак даний захід не виправдав покладених на нього очікувань, оскільки зібрав представників лише п'яти київських вишів. Тому вже на 22 травня було призначено проведення Другого Всеукраїнського з'їзду ВНЗ, до участі в якому було запрошено делегатів від 18 вищих шкіл, котрі представляли всі провідні університетські центри країни [14].

Значення Другого всеукраїнського з'їзду ВНЗ значно підвищувалось з огляду на те, що він проходив невдовзі після проголошення Української Держави П.Скоропадського та мав дати відповідь на питання щодо ставлення академічної еліти до політики гетьманського уряду. У своєму виступі перед з'їздом Міністр народної освіти М.П. Василенко закликав професуру “допомогти молодій українській державі в здійсненні потреби мати українську школу”, при цьому підкресливши, що “українська культура повинна бути поставлена в сприятливі умови, але не на шкоду російській”. Делегати від вишів, зі свого боку, заявили про неприпустимість повного переходу вищої школи на українську мову викладання й запропонували компромісні шляхи українізації системи вищої освіти. Крім заходів, які були апробовані ще за Центральної Ради (відкриття нових ВНЗ з національно орієнтованим навчально–виховним процесом і створення кафедр українознавства), з'їзд запропонував надати радам ВНЗ право вводити паралельні курси з українською мовою викладання [15].

Звичайно, не всі рішення з'їзду викликали схвалення з боку Міністерства народної освіти Гетьманату. Так, за спогадами учасника з'їзду професора С.М. Кульбакіна, представники уряду висловили невдоволення щодо тез про необхідність українізувати вищу школу шляхом відкриття нових вишів (що покладало додаткові витрати на державний бюджет) і про відкриття українських навчальних підрозділів у дореволюційних університетах лише за рішенням їх рад [15]. У той же час, значення даного з'їзду важко переоцінити, оскільки за його

підсумками уряд зумів заручатися підтримкою академічної еліти в сфері українізації вищої школи. Не в останню чергу завдяки цьому період існування Української Держави П.Скоропадського ознаменувався значними успіхами на цій ниві, серед яких відкриття двох українських державних університетів та запровадження кафедр українознавства у Київському, Харківському, Одеському та Катеринославському університетах.

Особливий інтерес представляє проблема участі професорсько-викладацького корпусу в радянських реформах вищої освіти. Адже на відміну від тих же меншовиків або українських партій соціалістичного спрямування, більшовики практично не мали підтримки в професорсько-викладацькому середовищі [16, с. 245–252; 17]. При цьому потрібно враховувати, що у справі налагодження стосунків з академічною елітою Наркомат освіти УРСР міг спиратися на відповідний досвід Радянської Росії, уряд якої вже робив спроби залучення дореволюційної професури до розробки засад реформи вищої школи. У 1918 р. Наркомат освіти РСФСР провів дві наради із представниками професорсько-викладацького корпусу, на яких обговорювалося нове положення про університети. Однак з причини політико-ідеологічних протиріч ці наради не призвели до вироблення спільної позиції й тільки посилили конфлікт між радянським урядом і ліберальною професурою [17, с. 41–42]. Тому не дивно, що під час встановлення контролю над діяльністю вищої школи Раднарком УРСР зробив ставку не на професорсько-викладацький склад, а на студентство. Саме студенти домінували у створеній в лютому 1919 р. Комісії з реформи вищої школи при Наркоматі освіти та посіли більшість посад комісарів вищих навчальних закладів.

У той же час, після остаточного встановлення радянської влади в Україні, коли більшість професури була змушена піти на співробітництво з більшовиками, Наркомат освіти знайшов можливим повернутися до практики проведення нарад з представниками науково-педагогічної громадськості. У 1920 р. відбулися дві всеукраїнські наради працівників освіти, в яких брали участь і представники від провідних ВНЗ країни. Втім, ці наради не виробили скільки-небудь конкретних пропозицій щодо реформи вищої школи, в основу якої було покладено ідею Наркома освіти УРСР Г.Ф. Гринько про переорієнтування системи вищої освіти на підготовку фахівця вузького профілю [17, с. 58; 3, с. 137–138]. Згодом провідні положення цієї реформи було схвалено у резолюції III Всеукраїнської наради з питань освіти, котра відбувалась 16–23 червня 1921 р. [18, арк. 21]. Натомість, це схвалення відбулося вже постфактум, оскільки найбільш суперечливі заходи реформи вищої освіти, зокрема, ліквідація класичних університетів та крайня раціоналізація навчального процесу у вищій школі, було реалізовано ще протягом 1920 р. Отже, у 1920–1921 рр. співробітництво радянської влади із професорсько-викладацьким корпусом мало неоднозначний характер. З одного боку, академічна громадськість одержала можливість висловлювати свою думку щодо реформування системи вищої освіти, натомість, з іншого, педагогічні наради використовувались лише з метою легітимації основних поло-

жень освітньої реформи, котрі розроблялись не академічною громадськістю, а урядовими структурами.

Проведення дослідження дозволяє зробити висновок про те, що протягом 1917–1921 рр. академічні наради та з'їзди відігравали значну роль у процесах реформування вищої школи. При цьому на відповідні академічні заходи покладалися найрізноманітніші функції – від пошуку компромісу між владою та освітянською громадськістю до безпосередньої розробки та затвердження основних положень освітніх реформ. У той же час, необхідно відзначити, що на різних етапах Революції й Громадянської війни роль академічної громадськості в розробці освітніх реформ була неоднаковою. При цьому головним фактором, який обумовлював можливість конструктивного діалогу між владою й професорсько-викладацькою спільнотою, був політико-ідеологічний. Найпродуктивніше професорсько-викладацький корпус співробітничав з Тимчасовим урядом і Гетьманатом П.Скоропадського, які були ідеологічно близькі ліберальній більшості професури. Протягом 1917–1918 рр. академічні наради та з'їзди відіграли провідну роль у розробці провідних напрямів реформування вищої освіти, включаючи такі, як розширення автономії вищих навчальних закладів та українізація навчального виховного процесу. У свою чергу, в період встановлення влади більшовиків професуру було тимчасово відсторонено від процесів реформування вищої освіти. Компромід між професорсько-викладацьким корпусом дореволюційних ВНЗ і радянською владою було досягнуто лише після того, як остання остаточно утвердилась в Україні. Але даний компромід припускав мирне співіснування, але аж ніяк не реальну участь академічної еліти в розробці ключових положень реформи вищої школи, тому протягом 1920–1921 рр. академічні наради хоча й проводились, натомість виконували багато в чому лише формальні функції.

Проблема, розгляду якої присвячена стаття, має широкі перспективи подальшої наукової розробки, котрі, насамперед, полягають у більш докладному вивченні проблеми участі професорсько-викладацького корпусу в розробці освітніх реформ на різних етапах Революції й Громадянської війни.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
2. Завальнюк О.М. Українське наукове товариство і творення національної університетської освіти / О.М. Завальнюк // Укр. істор. журн. – 2008. – № 5. – С. 112–121.
3. Майборода С.В. Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917–1959 рр.) / С.В. Майборода. – К.: Генеза, 2000. – 457 с.
4. Сизова А.Ю. Российская высшая школа в революционных событиях 1917 г.: автореф. дис. канд. истор. наук: 07.00.02 / Сизова Анастасия Юрьевна. – М., 2007. – 21 с.
5. Хроника // Речь. – Петроград, 1917. – 5 марта.
6. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна за 200 років / В.С. Бакіров, В.П. Духопельников, Б.В. Зайцев. – Х.: Фоліо, 2004. – 750 с.
7. Резолюція Харьковского союза преподавателей // Известия Харьковского губернского общественного комитета. – Х., 1917. – 6 мая.
8. На московском академическом съезде // Речь. – 17 июня.
9. Совещание по реформе высшей школы // Там же. – 13 июня.
10. Университетская и современная жизнь // Там же. – 25 июня.
11. Резолюція українського педагогічного з'їзду // Рідне слово. – Х., 1917. – 15 квітня.

12. Постернак С. Из истории освітнього руху на Україні за часи революції 1917–1919 рр. / С. Постернак. – К. : Друкар, 1920. – 127 с.

13. Записка Совета политехнического института по украинскому вопросу // Новое время. – Петроград, 1917. – 10 августа.

14. Съезд высших учебных заведений Украины // Южный край. – X, 1918. – 11 мая.

15. Кульбакин С.М. Второй съезд вузов Украины / С.М. Кульбакин // Там же. – 1918. – 29 мая.

16. Иванов А.Е. Высшая школа России в конце XIX – начала XX века / А.Е. Иванов. – М., 1991. – 392 с.

17. Вища школа Української РСР за 50 років : у 2 ч. / відп. ред. В.І. Пітов. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – Ч.1. – 395 с.

18. Харківський обласний державний архів. – Ф. Р–820. – Оп. 1. – Спр. 150.

References

1. Natsionalna stratehiia rozvritku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

2. Zavalniuk O.M. Ukrainske naukove tovarystvo i tvorennia natsionalnoi universitetskoï osvity / O.M. Zavalniuk // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 2008. – № 5. – S. 112–121.

3. Maiboroda S.V. Derzhavne upravlinnia vyshchoiu osvitoiu v Ukraini: struktura, funktsii, tendencii rozvritku (1917–1959) // S.V. Maiboroda. – К. : Hheneza, 2000. – 457 с.

4. Sizova A.Yu. Rossiiskaia vysshiaia shkola v revoliutsionnykh sobytiakh 1917 h. : avtoref. dis. kand. istor. nauk : 07.00.02 / Sizova Anastasiia Yurievna. – М., 2007. – 21 s.

5. Khronika // Rech. – Petrohrad, 1917. – 5 marta.

6. Kharkivskii natsionalnyi universitet im. V.N. Karazina za 200 rokov / V.S. Bakirov V.P. Dukhopelnikov B.V. Zaitsev. – Kh. : Folio, 2004. – 750 s.

7. Rezoliutsiia Kharkovskoho soiuza prepodavatelei // Izvestiia Kharkovskoho hubernskoho obshchestvennoho komiteta. – Kh., 1917. – 6 maia.

8. Na moskovskom akademicheskome siezde // Rech. – 1917. – 5 marta.

9. Soveshchanie po reforme vysshei shkoly // Tam zhe. – 13 iunია.

10. Universitetskaia i sovremennaia zhizn // Tam zhe. – 25 iunია.

11. Rezoliutsiia ukrainskoho pedahohichnoho z'izdu // Ridne slovo. – Kh., 1917. – 15 kvitnia.

12. Posternak S. Iz istorii osvitiu rokhу za chasy revoliutsii 1917–1919 rr. / S. Posternak. – К. : Drukar, 1920. – 127 s.

13. Zapiska sojeta politekhnicheskoho universiteta po ukrainskomu voprosu // Novoe vremia. – Petrohrad, 1917. – 10 avhusta.

14. S'ezd vysshih uchebnykh zavedenii Ukrainy // Yuzhnyi kraj. – Kh., 1918. – 11 maia.

15. Kulbakin S.M. Vtoroi s'ezd vuzov Ukrainii // Tam zhe. – 29 maia.

16. Ivanov A.Ye. Vysshiaia shkola Rossii v kontse XIX – nachale XX veka / A.Ye. Ivanov. – М., 1991. – 392 с.

17. Vyshcha shkola Ukrainskoi RSR za 50 rokov: u 2 ch. / vidp. red. V.I. Pitov. – К., 1967. – Ч.1. – 395 с.

18. Kharkivskii oblasnyi derzhavnyi arkhiv. – F. R–820. – Op. 1. – Spr. 150.

Podlesnyi D. V., candidate of historical sciences, docent of the chair of philosophy and humanitarian sciences, Kharkiv University of Humanities "People's Ukrainian Academy" (Ukraine, Kharkiv), kim_khar@mail.ru

The role of academic meetings in reforming the higher education system: the experience of the revolutionary age (1917–1921)

The objective of the research is to analyze the role of academic meetings and conventions in working out the basic principles of the Ukrainian higher school reformation. A number of scientific and research methods has been used to attain the stated objective with the concrete historical, historical genetic, and comparative methods of research being the basic ones. The research into numerous sources enabled the author to draw a conclusion as to the fact that during the 1917–1921 period academic meetings performed a number of important functions such as determination of the main lines of the educational system reforms and legitimization of the relevant executive decisions. However, the role of academic and scientific community and their involvement in working out educational reforms varied at different stages of the Revolution and the Civil War. Whereupon, the political and ideological factor was the main one that conditioned the possibility of a constructive dialogue between the authority and academic community. The cooperation between the government machinery and academic staff was most productive under the Provisional Government and Pavlo Skoropadsky's Hetmanat, the latter being ideologically close to liberal academic majority.

Keywords: higher education, reforming, academic councils, academic congresses, professorial community.

Podlesnyi D. V., kandidat istoricheskikh nauk, docent kafedry filosofii i humanitarnykh disciplin, Kharkovskii humanitarnyi universitet "Narodnaia ukrainskaia akademiia" (Ukraine, Kharkov), kim_khar@mail.ru

Роль академических совещаний в реформировании системы высшего образования: опыт революционной эпохи (1917–1921 гг.)

Целью исследования является анализ роли академических совещаний и съездов в разработке базовых принципов реформирования высшей школы Украины в период Революции и Гражданской войны. Для достижения поставленной цели используется целый ряд научно-исследовательских методов, ведущее место среди которых занимают конкретно-исторический, историко-генетический и компаративистский. Исследование широкого круга источников позволило сделать вывод, что в период 1917–1921 гг. академические совещания выполняли целый ряд важных функций, среди которых определение основных направлений реформирования системы образования и легитимация соответствующих решений правительства. В то же время, на различных этапах Революции и Гражданской войны роль научно-педагогической общественности в разработке образовательных реформ была неодинаковой. При этом ведущим фактором, который обуславливал возможность конструктивного диалога между властью и академическим сообществом, был политико-идеологический. Наиболее продуктивное сотрудничество правительственных структур с профессорско-преподавательским корпусом наблюдалось в период Временного правительства и Гетманата П.Скоропадского, которые были идеологически близки либерально настроенному большинству профессуры.

Ключевые слова: высшее образование, реформирование, академические совещания, академические съезды, профессорско-преподавательская общественность.

* * *

УДК 93(477)+321.74

Пошали І. В.
аспірантка кафедри історії України,
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(Україна, Одеса), poshaly_irina@mail.ru

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО УРЯДУ УСРР У СФЕРІ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я У 20–30–ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Дана розвідка присвячена розгляду матеріалів з соціальної політики, зокрема у сфері репродуктивного здоров'я і поведінки. Досліджено феномен абортів як головного регулятора процесу відтворення населення в радянській Україні і як фактора соціально-демографічної політики. Визначено, що дозвіл абортів в УСРР призвів до всебічного обговорення цієї проблемати розгортання широкій дискусії серед населення країни. Виявлено, що занепокоєння влади у зв'язку з проблемою абортів, яке зросло по мірі зниження показників народжуваності, швидко поставило свободу абортів під сумнів, що відразу знайшло відображення в офіційному дискурсі і завершилося прийняттям антиабортної постанови.

Ключові слова: соціальна політика, радянська жінка, репродуктивне здоров'я, аборт, протизаплідні засоби, нова мораль, шлюбно-сімейні відносини, дискусії, "абортні комісії", відділ Охорони Матері та Дитини, соціальна допомога.

У 20–ті роки ХХ століття в радянській Україні активно формулюються нові соціальні принципи та визначаються основні напрямки соціальної політики, пов'язані зі змінами традиційного родинного укладу. Емансипація жінок і залучення їх в якості робочої сили до виробництва супроводжувалися дефамілізацією, послабленням контролю за сферою приватного життя, сексуальністю, вихованням дітей з боку чоловіків. Спрощується процедура укладення шлюбів і розлучень. Наслідком даних трансформацій стало більш вразливе становище одиноких матерів, що вимагало налагодження системи їх соціального захисту та вжиття заходів регулювання народжуваності. Одним із таких заходів став дозвіл медичного абортів.

Феномен абортів як головного регулятора процесу відтворення населення в радянській Україні і як фактора